

Služby digitálnych univerzitných repozitárov s pridanou hodnotou

Cieľom príspevku je priblížiť možnosti využitia digitálnych univerzitných repozitárov s dôrazom na takzvané služby s pridanou hodnotou. Tieto služby slúžia na rozšírenie štandardného využitia repozitára na akademickej pôde, čo zvýši atraktivitu nielen pre publikujúcich vedeckých pracovníkov, ale i pre používateľov.

Raym Crow (2002) definoval inštitucionálne repozitáre, ako digitálne kolekcie zachytávajúce intelektuálne výstupy jednotlivcov alebo viacerých členov akademickej obce. Podľa Crowa inštitucionálne repozitáre:

- vytvárajú nový systém odbornej komunikácie, rozširujú prístup k výskumu, zvyšujú konkurencieschopnosť a znižujú monopolnú silu časopisov, čím prinášajú ekonomickú úľavu a zvýšenú relevantnosť inštitúciám a knižniciam, ktoré ich podporujú.
- majú potenciál slúžiť ako konkrétne ukazovatele kvality inštitúcie a demonštrovať vedecký, spoločenský a ekonomický význam svojich výskumných aktivít, čím sa zvyšuje viditeľnosť inštitúcie a zvyšuje sa aj jej verejná hodnota.

Navrhol, aby univerzity prostredníctvom inštitucionálnych repozitárov sprístupňovali a šírili vedecké výsledky svojich zamestnancov, čím zvýšia svoju viditeľnosť na internete, a tým aj svoju konkurencieschopnosť. Vo svete je častým argumentom pre sprístupňovanie vedeckých prác a výsledkov výskumu, že náklady na vedeckú prácu a chod univerzít idú z verejných prostriedkov, a preto by mali byť výsledky verejne dostupné.

Služby repozitára s pridanou hodnotou

Clifford Lynch (2003) opísal repozitár ako „súbor služieb, ktoré univerzita ponúka členom svojej komunity v oblasti riadenia a šírenia digitálnych materiálov vytvorených inštitúciou a jej členmi“. Medzi najčastejšie funkcie univerzitných repozitárov patrí sprístupňovanie publikačnej činnosti zamestnancov a záverečných prác svojich študentov. Repozitáre však poskytujú širšie možnosti využitia vďaka tzv. službám s pridanou hodnotou. Medzi tieto služby patria:

Štatistické údaje: Použitie štatistík v repozitári môže byť silným nástrojom nielen pre samotných výskumných pracovníkov, ale i pre verejnosť. Univerzitné repozitáre môžu poskytovať štatistiky, ktoré môžu byť dostupné pre všetkých používateľov, ale i súkromné, ktoré môžu byť dostupné len autorom príspevkov, ktorí v repozitári sprístupňujú svoje publikácie. Štatistiky sprístupňované na stránkach repozitárov môžu uvádzať údaje z hľadiska obsahu alebo jeho používania:

- Štatistika obsahu repozitáru je založená na metrikách ako počet objektov v repozitári, počet publikovaných prác jednotlivých autorov a i.
- Štatistika používania repozitáru zobrazuje napríklad:
 - koľko zobrazení stránok a unikátnych návštev má repozitár,
 - koľko digitálnych objektov bolo stiahnutých,
 - geografické zobrazenie návštevníkov založených na IP adresách, napríklad formou vizualizácie pomocou interaktívnych máp.

Na základe štatistík potom môžu byť vytvárané rôzne rebríčky, napr. najčastejšie sťahovaných článkov, najčastejšie zobrazovaných autorov, katedier s najväčším množstvom publikovaných článkov v repozitári a i. Tieto rebríčky môžu slúžiť, ako nástroj konkurencie medzi jednotlivými autormi, katedrami či fakultami danej univerzity, ale môžu slúžiť aj ako nástroj na propagáciu univerzity.

Personalizované emailové notifikácie: mnohé repozitáre poskytujú službu RSS, ktorá slúži pre odber najnovších nahratých dokumentov. Niektoré repozitáre však svojim používateľom poskytujú možnosť zasielania noviniek mailom len na základe zadaných kľúčových slov, takže sa k odberateľovi dostanú len relevantné informácie z požadovanej oblasti.

Odporúčanie na základe obsahu: poskytuje odporúčania na zobrazenie dokumentov, ktoré sa po obsahovej stránke vzťahujú k zobrazenému dokumentu. Napríklad softvér pre tvorbu repozitárov Dspace ponúka doplnok, ktorý automaticky zobrazuje URL adresy k článkom v repozitári, ktoré by mohli používateľa zaujímať na základe aktuálne prezeraného dokumentu.

Osobný profil: Profily vedeckých pracovníkov univerzity sú personalizované webové stránky, ktoré okrem bibliografie publikačnej činnosti s prípadnými linkami na plné texty zverejnené vo repozitári, môžu obsahovať aj informácie o jednotlivých zamestnancoch, ako životopis s fotografiou, popis výskumu, ocenenia, participáciu na projektoch, členstvo v rôznych odborných združeniach, záujmy či bibliometrické údaje autora. Tieto generuje priamo repozitár, medzi inými, napríklad počet publikácií v repozitári, počet plných textov v repozitári, počet citácií a pod.

Modul pre otvorené recenzovanie (OPRM): súčasne dostupné metriky, ako počet návštev a počet stiahnutí, neodrážajú kvalitu výskumu, ktorú môžu posúdiť len priamo recenzenti vyjadrením svojho odborného stanoviska spolu s kvantitatívnym hodnotením na základe konkrétnych kritérií. Na riešenie tohto problému môže byť použitý Modul pre otvorené recenzovanie, ktorý bol predstavený na konferencii Open Repositories v Dubline v roku 2016. OPRM je vyvíjaný pre repozitáre využívajúce Dspace, postupne bude prispôbovaný aj pre softvéry ako Eprints a Invenio.

Akékoľvek vedecké práce (preprinty, alebo už publikované práce), uložené v repozitári, môžu byť hodnotené množstvom recenzentov, ktorí odovzdajú nielen kvalitatívne hodnotenie vo forme textu, ale aj kvantitatívne vyjadrenie, ktoré má slúžiť na vyjadrenie reputácie. Tento model však kvantifikuje nielen reputáciu diela, ale i autora, recenzenta a samotnej recenzie.

Recenzenti môžu byť vyzvaní na recenzovanie buď priamo cez systém (na požiadanie autora alebo editora) alebo môžu dobrovoľne pridať recenziu k akémukoľvek príspevku v repozitári. V oboch prípadoch, recenzent dostane detaily mailom spolu s dátumom, dokedy je potrebné recenziu odoslať. Po verifikácii systémovým administrátorom je recenzia pridaná k pôvodnému výskumu.

V repozitári španielskeho oceánografického inštitútu (e-IEO), ktorý participuje na tvorbe tohto modulu je možné vidieť, ako vyzerá stránka recenzovaného príspevku (Obr. 1). Zobrazuje hodnotu reputácie príspevku (Publication reputation) spolu s URL adresou na recenzie (Related reviews) a ich hodnotenie.

Demersal assemblages on the soft bottoms off the Catalan-Levante coast of the Spanish Mediterranean

View/Open
 Garcia-Rodríguez et al 976396.pdf (4.486Mb)

Identifiers
 URI: <http://hdl.handle.net/10508/8123>
 DOI: [doi:10.1155/2011/976396](https://doi.org/10.1155/2011/976396)

Export
 RIS

Share

Statistics

[View Usage Statistics](#)

Metadata
[Show full item record](#)

Authors
 García-Rodríguez, M. (Mariano) ; Abelló, P.; Fernández-González, Á.M. (Ángel Mario) ; Esteban-Acón, A. (Antonio)

Date
 2011

Type
 article

Publication reputation

Related reviews

- [View review by Sampedro-Pastor, P. \(Paz\)](#)
- [View review by Bellido-Millán, J.M. \(José María\)](#)

Obr. 1 Stránka recenzovaného príspevku v repozitári e-IEO (2015)

Demersal assemblages on the soft bottoms off the Catalan-Levante coast of the Spanish Mediterranean [Review]

View/Open
 Garcia-Rodríguez et al 976396_rev_PazSampedro.pdf (416.3Kb)

Identifiers
 URI: <http://hdl.handle.net/10508/10080>

Export
 RIS

Share

Statistics

[View Usage Statistics](#)

Metadata
[Show full item record](#)

Authors
 Sampedro-Pastor, P. (Paz)

Date
 2016-04-08

Type
 review

Overall quality

Review reputation

Related work
 <http://hdl.handle.net/10508/8123>

Related comments

- [View comment by Bellido-Millán, J.M. \(José María\)](#)
- [View comment by García-Rodríguez, M. \(Mariano\)](#)

Obr. 2 Stránka recenzie v repozitári e-IEO (2015)

Je možné zobrazíť stránku recenzie (Obr. 2), na ktorej sa zobrazí recenzia v pdf formáte, celkové hodnotenie kvality, reputácia príslušnej recenzie a odkaz na danú prácu, ktorú recenzent hodnotil.

Je možné zobrazíť pridané komentáre k recenzii (Related comments) a rovnako ich hodnotenie. Hodnotenie je označené viacerými farbami podľa dosiahnutého skóre (najvyššie skóre je 100).

Sociálne funkcionality: Sociálne siete zmenili spôsob, akým sa dostávame do interakcie s obsahom. Tým, že repozitár ponúka nástroje, ktoré umožňujú ľahko sledovať novinky z rôznych oblastí, zdieľať obsah, vytvárať záložky, pomáha používateľom zvýšiť jeho viditeľnosť. Pridaním týchto funkcionalít je zabezpečené šírenie a hlbšie využitie obsahu repozitárov. Ako môžeme vidieť v Tab. č. 1, v súčasnosti už väčšina softvérov na tvorbu repozitárov ponúka takéto funkcionality.

	Digital Commons	Dspace	Eprints	Fedora	Islandora
Sledovať	✓	✗	✗	✗	✗
Zdieľať	✓	Dostupný doplnok	Dostupný doplnok	Dostupný doplnok	Dostupný doplnok
RSS	✓	✓	✓	✓	✓
Záložka	✓	✗	✓	Dostupný doplnok	✓
Pridať komentár	Dostupný doplnok	✗	✗	✗	✓
Uložiť vyhľadávanie	✓	✗	✓	✗	✗

Tab. 1 Sociálne funkcionality vo vybraných softvéroch pre tvorbu repozitárov (Bankier a Gleason, 2014)

Záver

Nič sa nezmenilo na tom, že medzi základné funkcie inštitucionálnych repozitárov patrí zhromažďovanie, uchovávanie a šírenie intelektuálnych výstupov svojich pracovníkov a študentov za účelom ich prezentácie a dlhodobej ochrany. Aby však bol repozitár úspešný, je potrebné promptne reagovať na aktuálne trendy a požiadavky používateľov. Implementáciou rôznych dostupných služieb s pridanou hodnotou možno docieľiť širšie využitie repozitára, čím sa z neho môže stať silný nástroj marketingu univerzity.

Zoznam použitej literatúry

- BANKIER, Jean Gabriel a Kenneth GLEASON. Institutional Repository Software Comparison [online]. Paris: UNESCO, 2014. [cit. 2017-01-02]. Dostupné na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002271/227115e.pdf>
- CROW, Raym. 2002. *The Case for Institutional Repositories: A SPARC Position Paper* [online]. Washington, DC: The Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition. [cit. 2017-01-15]. Dostupné na: <http://www.arl.org/sparc/IR/ir.html>
- Extensions and Addons Work [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné na: <https://wiki.duraspace.org/display/DSPACE/Extensions+and+Addons+Work#ExtensionsandAddonsWork-OCRandTranscription>
- LYNCH, Clifford. 2003. *Institutional repositories: Essential Infrastructure for Scholarship in the Digital Age* [online]. 2003, ARL no. 226 [cit. 2017-01-15]. Dostupné na <http://www.arl.org/resources/pubs/br/br226/br226ir.shtml>
- PERAKAKIS, Pandelis a kol. An Open Peer Review Module for Open Access Repositories [online]. 2016. [cit. 2017-01-02]. Dostupné na: <http://www.repositorio.ieo.es/e-ieo/bitstream/handle/10508/10517/perakakis%20etal%20OR2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Workshop Report: Open Peer Review – Models, Benefits and Limitations: OpenAIRE: Experiments in Open Peer Review online]. 2016. [cit. 2017-01-15]. Dostupné na: https://zenodo.org/record/154647/files/OpenAIREs%20OPR%20Experiments%20report_final.pdf

Mgr. Marcela Kozejová Palkechová

marcela.palkechova@gmail.com

(Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta humanitných vied)